

BISKOP BA FOR SVIKEREN

102660

Av SØLVI WÆRHAUG og PAAL AUDESTAD (foto)

Oslo-bisp og motstandsmann Eivind Berggrav ba for Quislings liv skriver historiker Hans Fredrik Dahl i andre bind av sin Quisling-biografi. I boka hevder også Dahl at leger kan ha ødelagt Quislings hjerne under rettssaken.

Rundt hundre mennesker fulgte med stor interesse presentasjonen av Hans Fredrik Dahls omfattende biografi om Vidkun Quisling i går. I 10 år har han arbeidet med stoffet som utgjør et av de største biografiske verk som er skrevet i Norge. «En fører for fall» er tittelen på bind to som omhandler perioden fra sommeren 1939 til skuddene mot landsforræderen falt på Akershus festning 24. oktober 1945.

Første bind av biografien «En fører blir til» kom i fjor, men mest spenning er knyttet til tiden rett før, under og etter krigen. Sentralt kildemateriale for historikeren og forfatteren Hans Fredrik Dahl er Quislings egne taler og manuskripter. Ved studier av Quislings egne ord har Dahl kommet til ny forståelse og et annet resultat enn den overleverte historien.

Dum streber?

— Forholdet mellom Hitler og Quisling er ledemotiv i boken. Mye av okkupasjonslitteraturen går ut på at Hitler så på Quisling som en dum streber eller komisk narr. Jeg finner ikke belegg for dette i kildemateria-

let. Hitler verdsatte Quisling høyt, hans plass overfor Hitler og det tyske Rikskanselliet var fremstående, sier Hans Fredrik Dahl.

— Det er klart at vår mann sto i en særstilling blant de små europeiske førerne. Den ene årsaken til det var at Hitler mente Norge hadde en viktig strategisk betydning. Den andre årsaken var Quislings seriøse moralske utstråling. Vurderingen i Rikskanselliet gikk ut på at Quisling var ærlig, men naiv, og det var en vurdering som ikke ble andre føreremner til del. Quisling vurderte flere ganger å bryte samarbeidet med Hitler, men hver gang ble han stående.

Ødela hjernen

— Under rettssaken mot Quisling regnet spott og hån over tiltalte fra lagmannens plass. Midt under rettsforhandlingene, like før han skulle avgi sin forsvarstale, ble Quisling underkastet medisinske eksperimenter som i dag må anses livstruende. Det er ikke usannsynlig at legene på Rikshospitalet ødela hans hjerne i iveren etter å finne ut om en svulst på hjernen kunne forklare hans atferd, sier Dahl.

De nevrologiske undersøkelsene Quisling ble underkastet ble foretatt uten bedøvelse, og var en tåre smertefull og risikabel prosess. Jod ble sprøytet inn i hovedpulsåren på halsen før røntgenfotografering av hjernehulen. Det ble også blåst luft opp i pannehulen gjennom ryggskylens hulrom før bilder ble tatt. Resultatet var at Quisling talte i villelse da han skulle forsvare seg i retten noen dager senere. Han holdt på å besvime og forhandlingene måtte avbrytes.

Biskop-bønn

Tre dager etter dødsdommen, 16. oktober 1945, fikk Quisling besøk i celle 34 B i Møllergata 19 av Oslo-bispen Eivind Berggrav. Quisling betraktet Berggrav som selve sjelen i motstandsbevegelsen under krigen. Møtet mellom disse hovedmotstanderne var preget av forståelse, forsoning og tilgivelse. To dager senere skrev Berggrav til statsministeren og ba den unge og uerfarne Einar Gerhardsen om å spare Quislings liv. Biskopen mente at det ikke var den verdslige statens rett å råde for liv og død i fredstid.

redskap for andre, mindre smigrende egeninteresser enn den historiske revolusjon ovenfra som han trodde seg å lede.

Drittsekk

Med sitt oppblåste ego kunne han ikke godt innse at han ikke skjønnte hva som foregikk før det var for sent.

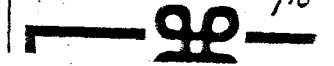
Men det gjør verken hans eller andres ansvar mindre. Enklere sagt: Etter å ha lest Dahls store

bok, har vi fallt på mye mer enn en mildere vurdering av Quislingen i vår historie. Det utløse livlige diskusjoner.

Men ingenting motsier den innelige oppfatningen av Vidkun Quisling, at han var en maddrittsekk med farlige, parfyrte tanker, og måtte herren beva fra å bli utsatt for konsekvenser av dem på ny.

• BJØRN BJØRN

Arbeiderbladet 28/10

å dem.

Dahl mener også at historiene om hvordan Hitler så med forakt på majoren Berggrav i Norge ikke har rot i virkeligheten. Dahl mener Hitler var imponert over Quislings intellekt og utdannelse, og at han verdsatte ham høyt.

Dahl trekker også fram de medisinske undersøkelsene som ble foretatt på Quisling midt under rettsforhandlingene, og mener det ikke er usannsynlig at legene ødela hans hjerne, før han fikk avgitt

sin egen forsvarstale.

Det vakte en viss oppstand på konferansen da en Sven Erik Dahl presenterte seg som «den originale» og hevdet at biografier delvis plagiat av et manus han sendt forlaget og fått refusert.

Hans Fredrik avviste beskyldningene ved å hevde at han aldri hadde plagiat. Sven Erik hadde skrevet om Quisling. • ANDERS G

Se også anmeldelse på neste side

Arbeiderbladet

Verdens Gang, 28/10-92

Hans Fredrik Dahl skriver ny bok om Quisling:

- Feilaktig drapsdømt

Quisling ble feilaktig dømt for drapet på Viggo Hansteen og for å presse Hitler til å utrydde norske jøder.

ODD INGE SKJÆVESLAND
SVEIN ERIK FURULUND
(foto)

Det sier historiker Hans Fredrik Dahl til Aftenposten. 28. oktober kommer hans andre bind om Vidkun Quisling, «En fører for fall», på Aschehoug forlag.

— Det er en del domspremisser vi i dag må se ut fra det forhold at retten var forutinntatt. Det gjelder ikke minst at Quisling ble dømt for overlagt drap på Viggo Hansteen. Det var åpenbart viktig for retten å få knyttet Quisling til den tunge, symbolmettede handling henrettelsen av Hansteen og Rolf Wickstrøm var, sier Dahl.

Hansteen hadde fulgt regjeringen til den forlot

landet i 1940. Tilbake i Oslo ble han midtpunktet i kampen for å hindre nazitiltak i Landsorganisasjonen. 10. september 1941 ble han og Wickstrøm arrestert og henrettet av tysk politi.

Dommen mot Quisling omfattet en lang rekke forhold, fra landsforræderi til tyveri. Han ble dømt for mord av tre forskjellige kategorier: To henrettelser (bl.a. av Hansteen), 14 avslag på benådning, slik at henrettelse ble gjennomført og for å være pådriver for drap på et ukjent antall norske jøder.

Jødene

Dahl mener at dommen mot Quisling heller ikke er historisk korrekt når det gjelder jødene. Han ble dømt for å ha oppfordret Hitler til å utrydde jødene i Norge.

— I dag vet vi at dette gjorde SS helt på egen hånd. Quisling var ikke uskyldig i deportasjonen av jødene. Den var han prinsipielt enig i, og bærer derfor et tungt ansvar. Anti-semitt var han til

gangs, men jeg kan ikke se at han på noen måte gikk på tyskerne for å få dem til å utrydde jødene. En slik rolle hadde han ikke. Men i 1945 var det naturlig for retten å tillegge Quisling en slik rolle, sier Dahl, som har skrevet 700 sider i bind to.

Han synes det er påfallende at ikke noe kom Quisling til gode under rettssaken. På den måten mener Dahl at dommen var politisk. — Han betalte for sitt grunnleggende forræderi 9. april og ved senere å bli Hitlers nr. 1 i Norge. Den mannen var det ikke mulig å tenke seg noe formildende om i 1945. Det er interessant i seg selv, sier Dahl.

«Frigivelseskontor»

Forfatteren tenker bl.a. på at ministerpresident Quisling drev et eget «frigivelseskontor» fra Slotet.

— I tillegg til å fengsle politiske motstandere, arbeidet han iherdig for å frigjøre norske fanger fra tyske fengsler og konsen-

trasjonsleire. Da han sa det i retten, ble han overhodet ikke trodd. Retten forutsatte at Quisling var en gjennom ond mann. Det er slett ikke riktig at han var et følelsesmessig monster.

Quisling var bevisst risikoen for å bli oppfattet som forræder. Samtidig var samvittigheten ren i forhold til verdenshistorien.

— Han så filosofisk på verden, og mente at det som ses på som forræderi i dag, vil i morgen eller om hundre år bli sett på som rett. Hadde du intervjuet ham, ville han sagt at de andre var forrædere, sier Dahl.

— Kan dine bøker med formildende sider ved Quisling være en farlig legitimering av NS-lederen?

— Hvis sannhet er farlig, ja. Men det er i hvert fall ikke gjengs demokratisk tankegang. Jeg kan ikke unngå sannheten av frykt for at den skal bli kopiert. Min behandling av Quisling er ikke smittende. Og om den er det for noen få, får det så være, sier Dahl.